

Język polski
L-Ilsien Pollakk
La lengua polaca
A lengyel nyelv
Lenkų kalba
Língua polaca
La lingua polacca
The Polish Language
Poljski jezik
Polnisch
Le Polonais
Polska
Πολωνική Γλώσσα
Det polske sprog
Polský jazyk
Poļu valoda
Poola keel
De Poolse taal
Puolan kieli

Polský jazyk

Contributors:

The Polish text by prof. dr hab. Walery Pisarek
Czech translation by Teresa Piotrowska-Małek
Danish translation by Andrzej Zalewski
Dutch translation by Agnieszka Bienias
English translation by Marta Usiekniewicz
Estonian translation by Aarne Puu
Finnish translation by Sirkka Ojaniemi
French translation by dr Wanda Jadacka
German translation by Andreas W. Meger
Greek translation by Przemysław Kordos
Hungarian translation by Ildikó Kozak
Italian translation by Maciej Jaskot
Latvian translation by Ieva Palaša
Lithuanian translation by dr Ana Romančuk
Maltese translation by Carmel Azzopardi
Portuguese translation by Agata Adamska
Slovak translation by doc. PhDr. Marta Pančíková, PhD.
Slovenian translation by Jasmina Šuler-Galos
Spanish translation by Magdalena Adamczyk
Swedish translation by Grażyna Tatar

Design by Tomasz Korwin-Szymanowski
Edited by Agata Hącia

Published by The Council for the Polish Language
Warsaw 2007

ISBN: 978-83-916268-2-5

The Council for the Polish Language
ul. Nowy Świat 72
00-330 Warszawa
www.rjp.pl

This publication has been partially founded by the Ministry of Culture and National Heritage,
the Senate of the Republic of Poland and Langenscheidt Polska

P

oľský jazyk

Poľský jazyk patrí k 25 najväčším svetovým jazykom. Má 38 miliónov používateľov v Poľsku, 2 milióny v Európe mimo Poľska a navyše asi 8 miliónov používateľov mimo Európy. Je jedným z 10 najväčších jazykov v Európe. Vzhľadom na počet rodených používateľov obsadil šieste miesto v Európskej únii. Na rôznych úrovniach ho pozná asi 50 mil. ľudí. Podľa „Languages of the World” poľštinu ako materinský jazyk (presnejšie ako „first language”) deklarujú obyvatelia 21 krajín. Približne pre 45 miliónov je materinským jazykom.

Vyše 37 mil. rodených používateľov poľštiny býva v Poľsku, kde jazykové menšiny tvoria menej ako 3-4% celkového počtu obyvateľov, teda menej ako 1 milión. Podľa štúdie „Europeans and their Languages” 98% obyvateľov Poľska považuje poľštinu za svoj materinský jazyk. Príslušníci jazykových menšín v Poľsku sú obyčajne dvojjazyční v tom zmysle, že hovoria aj po poľsky a mladšie generácie čítajú a píšú po poľsky.

Poľština patrí spolu s češtinou, slovenčinou, kašubčinou, dolnolužičtinou, hornolužičtinou a vymretou polabčinou do západoslovanskej skupiny indoeurópskej rodiny. Táto rodina sa delí na dve časti – *satem* a *kentum*. Poľština s ostatnými slovanskými, baltickými a iránskymi jazykmi reprezentuje časť *satem* (por. české *srdce*, litovské *širdis*, poľské *serce* – vzhľadom na anglické *heart*, francúzske *cœur*, grécke *καρδιά*, latinské *cor*, nemecké *Herz*).

Od iných západoslovanských jazykov sa poľština okrem iného líši týmito vlastnosťami:

1. prechodom dávnych slabikotvorných (sonórnych) spoluhlások *r* a *l* v *ar*, *ier* alebo *il* (porovnaj poľské *sarna*, *kark*, *pierścień*, *wilk* s českým *srna*, *krk*, *prsteň*, *vlk*);
2. prechodom palatálnych spoluhlások *t'*, *d'*, *r'* na mäkké *ć*, *dź*, *rz*;
3. stálym penultimovým (paroxytónickým) prízvukom a postrádaním kvantity samohlásky a intonácie (okrem expresívnej).

Gwarzące różnym językiem narody

vlastnosti polštiny

Z fonetického hľadiska súčasnú spisovnú poľštinu charakterizuje malý počet samohlások (sú to: *a, e, o, u, i, y, ę, q*; nedelia sa na krátke a dlhé) a pomerne veľký počet spoluhlások, ktoré v texte často vystupujú v spoluhláskových skupinách. Napriek malému počtu samohlások sú medzi nimi dve, zdedené z praslovanskej doby, ktoré nemá väčšina európskych jazykov, ani žiadny súčasný živý slovanský jazyk. Sú to nosové samohlásky *ą* (napriek pravopisu je to nosové *o*, nie *a*) a *ę*, ktoré aj v poľštine v rôznych situáciách strácajú svoju nosovosť. Na konci slova – to znamená v koncovej pozícii sa s výraznou nosovosťou vyslovuje iba samohláska *ą* (napr. *z taką ładną książką*), zatiaľ čo nosovka *ę* sa na konci slova vyslovuje dnes ako *e* (napr. *lubie cie*, hoci sa píše *lubię cię*). V strede slova sa obidve tieto samohlásky vyslovujú ako nosové iba pred úžinovými spoluhláskami *w, f, s, z, sz, ż, ś, ź, ch*; pred ostatnými spoluhláskami (t.j. pred *p, b, d, t, c, dz, cz, dź, ć, dż, k, g*) sa ich nosovosť mení na osobitnú nosovú spoluhlásku *m, n* alebo *ń*; napríklad sa hovorí aj píše *wąsy, węc*, ale sa hovorí *zombek, zemby, wentka, pieńć*, hoci sa píše *ząbek, zęby, wędka, pięć*. Pred hláskami *l* a *ł* tak *ą*, ako aj *ę* strácajú nosovosť: hovorí sa *wziół, wzięli*, hoci sa píše *wziął, wzięli*.

Dojem, že poľský text je presýtený spoluhláskami spôsobuje aj pravopis, podľa ktorého niektoré spoluhlásky, ktoré nemajú svoje grafémy v latinskej abecede, sa zapisujú dvomi grafémami, napr. zápisy *sz, cz* označujú hlásky *š* (angl. *sh*) a *č* (angl. *ch*) Zabávať a strašiť majú cudzincov vety, ktoré sa za týmto účelom vytvárajú.

Napríklad:

*W gąszczu szczawiu we Wrzeszczu
Klaszczą kleszcze na deszczu.*

Alebo:

*W Szczecbrzeszynie chrząszcz i trzmiel
brzmią w trzcinie.*

Ale aj text:

Mali po polu hulali i pili kakao.

je tiež poľským textom.

Chrząszcz brzmi w trzcinie

V praxi väčšie problémy ako výslovnosť hlások *ś* (ang. *sh*) a *ć* (ang. *ch*), alebo ich spojenie *ść* (ang. *shch*), robí cudzincom (dokonca aj domácim používateľom iných slovanských jazykov) rozlíšenie radu hlások: *s* (napr. *sam*), *s'* (napr. *sinologia*), *ś* (napr. *śmiech*) i *ś* označované v písme ako *sz* (napr. *szpilka*) a *c* (napr. *cały*), *c'* (v prevzatých slovách, napr. *cito*), *ć* (napr. *ćma*) a *ć* označované v písomnej podobe ako *cz* (napr. *czapka*).

Každá spoluhláska na konci slova, čiže v koncovej pozícii, sa vyslovuje vždy neznelo: hovorí sa *grat*, hoci sa píše *grad*. Ak nasledujúce slovo začína znelou spoluhláskou, tak spoluhláska v koncovej pozícii predchádzajúceho slova si zachováva znelosť, čiže je znelá. Mimoriadna situácia vzniká vtedy, keď nejaké slovo končí spoluhláskou a nasledujúce slovo sa začína niektorou zo sonórnych spoluhlások *m*, *n*, *l*, *r*. Spôsob výslovnosti v koncovej pozícii predchádzajúceho slova delí Poľsko na dve časti: severnú, kde sa táto hláska vyslovuje neznelo a južnú so znelou výslovnosťou. Obyvatelia Mazovska a Varšavy vyslovujú *brat ojca*, *brzek lasu*, ale obyvatelia Malopoľska s Krakovom – *brad ojca*, *brzeg lasu*. Tento jav, známy ako sandhi, sa nachádza aj v iných jazykoch, okrem iného v britskej angličtine.

Slovný prízvuk je stály: ak neberieme do úvahy pravidelné výnimky, **je na predposlednej slabike**. Slová sú obyčajne viacslabičné, a na ich relatívnu dĺžku v texte vplývajú flektívne koncovky a mnohé predpony a prípony, ktoré modifikujú význam alebo emocionálny odtieň slova.

Poľština je **flektívny jazyk**:

- slová sa skloňujú (podstatné mená, prídavné mená, číslovky a zámená) majú:
 - sedem pádov,
 - dve čísla,
 - tri rody v jednotnom čísle,
 - dva v množnom čísle,
- slovesá majú rôzne formy vzhľadom na osobu, číslo, rod a čas, spôsob, slovesný rod a vid.

Pri používaní sloves sa poľský jazyk od germánskych a románskych jazykov odlišuje tým, že má široko poňatú kategóriu vidu, skôr slovotvornú ako flektívnu. Táto ekonomicky nahrádza pomerne skromnú zásobu gramatických časov. Slovesá, tvorené pomocou predpôn a prípon, neinformujú iba o nevykonaní alebo vykonaní nejakej činnosti (napr. *robić*, ndk. vs. *zrobić*, dk.), ale tiež o tom, či sa táto činnosť vykonáva viackrát (napr. *czytywać*), že sa začala (napr. *zaśpiewać*), že sa koná zo zvyku (napr. *rozpić się*), že trvala iba určitý čas

zrobiłem
zrobiłam
zrobiłeś

zrobiłaś
zrobiło
zrobiliśmy

zrobiłyśmy
zrobiliście
zrobiłyście

(napr. *przetańczyć*) atď. Prevláda názor, že zvládnutie správneho používania vidov je najťažšou úlohou pre cudzinca, ktorý sa učí poľský jazyk.

Zvlasťou poľského jazyka je **číslovkový** systém. Väčšina čísloviek sa ohýba pomocou pádov a rodov, a okrem základných (*jeden, dwa trzy...*) a radových čísloviek (*pierwszy, drugi, trzeci...*) sa používajú ešte čísllovak skupinové, násobné, druhové a zlomkové. **Forma čísllovak závisí od toho, čo je počítané!** Poliaci hovoria *dwa konie* [two horses], ale *dwaj chłopcy*//*dwóch chłopców* [two boys], *dwie dziewczynki* [two girls] a *dwoje dzieci* [two children]. Systém čísllovak sa zjednodušuje: pred niekoľkými generáciami sa ešte používal osobitný rad zlomkových čísllovak *półtora* ('jeden i pół'), *półtrzecia* ('dwa i pół'), *półczwarta* ('trzy i pół') atď. a osobitné formy pre rad *samowtór* ('we dwóch'), *samotrzec* ('we trzech'), *samoczwart* ('we czterech').

Vďaka tomu, že flexia je dosť bohatá, slovosled slov v poľských vetách je pomerne voľný, ale nie úplne. Voľnosť slovosledu obmedzujú skôr štylistické a logické faktory, ako gramatické a významové. Možno teda povedať: *Ojciec czyta książkę córce*, ako aj *Córce czyta książkę ojciec*, a tiež *Książkę czyta ojciec córce* alebo *Córce książkę ojciec czyta*, ba dokonca *Czyta książkę ojciec córce*. Všetky tieto vety sú gramaticky akceptovateľné, aj keď prirodzene znie iba tá prvá, ak odhliadneme od kontextu.

Ako dôsledok prijatia kresťanstva z Ríma, prostredníctvom Čechov, sa v X. storočí ocitli poľské kraje pod západoeurópskym vplyvom (na rozdiel od Kyjevskej Rusi). Prejavom toho, s ďalekosiahlymi následkami, bolo používanie latinskej abecedy, ktorou sa najskôr zapisovali jednotlivé poľské slová, neskôr vety a potom texty. Tak už v rukopisnom období, teda v XV. storočí, sa ustálili všeobecné pravidlá zapisovania hlások, pre ktoré neboli v latinskej abecede grafémy.

Súčasná **poľská abeceda** má týchto 32 hlások:

Aa Aą Bb Cc Ćć Dd Ee Ęę Ff Gg Hh Ii Jj Kk Ll Łł Mm Nn Ńń Oo Óó Pp Rr Ss Śś Tt Uu Ww Yy Zz Żż Źź. Okrem toho v prevzatých slovách sa používajú aj hlásky Qq, Vv i Xx.

zrobili
zrobiły
zrobiony

zrobiona
zrobione
zrobieni

zrobiwszy
zrobiono
zrobi się

iferenciácia jazyka

Ak vezmeme do úvahy počet používateľov, kultúrna forma poľštiny, čiže spisovná poľština, ako sa tradične volá štandardný poľský jazyk, je relatívne komplexná. Jej súčasná diferenciácia vyplýva skôr zo sociálneho, funkčného a teritoriálneho aspektu. V súčasnosti je zvlášť dôležitou opozícia oficiálny/verejný jazyk a hovorový/súkromný jazyk. Ustupujú nárečové rozdiely a udržiujú sa iba medzi vidieckym obyvateľstvom.

Historicky a jazykovo zdôvodnené je rozdelenie krajiny, obývanej ľuďmi hovoriacimi po poľsky, na štyri časti, ktoré možno schematicky uviesť takto:

Dialekt veľkopoľský	Dialekt mazovský
Dialekt sliezsky	Dialekt malopoľský

Z týchto štyroch dialektov je dnes živý iba sliezsky dialekt, ktorý nie je obmedzený iba na vidiecke obyvateľstvo a napriek vnútorným rozdielom má časť jeho používateľov ambície osamostatniť ho ako sliezsky regionálny jazyk. Veľmi živé je aj podhalanské nárečie patriace do malopoľského dialektu, čiže jazyk podhalanských Goralov. Jazyk Kašubov (obyvateľov Pomorska), ktorý donedávna väčšina poľských jazykovedcov považovala za jeden z poľských dialektov, bol zákonom uznaný za osobitný regionálny jazyk.

Wpadam do Soplicowa jak w centrum polszczyzny

azykové povedomie

Medzi obyvateľstvom poľských území, ktorí sa označovali ako ľudia poľského jazyka (homines linguae Polonicae), bolo uvedomenie si významu spoločného jazyka pre existenciu národa živé už v XIV. storočí. Asi okolo roku 1440 Jakub Parkoszowic, jeden z profesorov Krakovskej akadémie, porovnával zásluhy v rozvoji a zdokonaľovaní materinského jazyka so zásluhami rytierov brániacich hranice vlasti. Tlačiar v XVI. storočí vyhlasovali, že vydávajú poľské knihy z lásky k poľštine.

Takýto vzťah k jazyku umožnil Poliakom udržať si pocit národnej identity po strate štátu, ktorý si v XIX. storočí medzi sebou rozdelilo Rusko, Nemecko a Rakúsko. Mnohí poľskí básnici stotožňovali svoju vlasť s poľštinou. Podobne na konci XX. storočia 92% obyvateľov Poľska vo veku od 14 rokov ako odpoveď na otázku *čo najviac spája Poliakov?*, uvádzalo poľský jazyk. Jazyk uvádzali častejšie ako spoločnú históriu, územie, náboženstvo, ba dokonca štát.

A niechaj narodowie wždy postronni znają, iż Polacy nie gęsi, iż swój język mają

História poľštiny

Spisovná poľština vznikla zo západoslovanských dialektov, ktoré sa používali na území neskoršieho Veľkopoľska so sídlom v Gniezdne a Poznani, ktoré v X. storočí obývali Polania a území neskoršieho Malopoľska so sídlom v Krakove, ktoré obývali Vislania. Skromnejšiu úlohu pri formovaní spisovnej poľštiny zohralo Mazovsko (hoci Varšava, nachádzajúca sa na jeho území, bola od XVII. storočia sídlom kráľovského dvora a od roku 1918 sa stala nielen faktickým, ale aj formálnym hlavným mestom štátu) a ďalšie regióny Poľska.

Niekoľko desiatok rokov trval medzi poľskými jazykovedcami spor o to, ktorý z dvoch dialektov (veľkopoľský alebo malopoľský) zohral dôležitejšiu úlohu pri formovaní poľského jazyka. V súčasnosti prevláda názor, že rozvoj jazyka prebiehal súčasne s rozvojom poľskej štátnosti – keďže jej kolískou bol štát Polanov so sídlom moci v Gniezdne a Poznani, tak sa tam na kniežacom dvore začal formovať aj jazyk. Keď sa hlavným strediskom štátnej moci a sídlom kniežacieho dvora, neskôr aj kultúrnym centrom, stal Krakov, tak jazyk podliehal vplyvom miestneho malopoľského dialektu. V XVIII. a XIX. storočí dôležitú úlohu v rozvoji poľštiny zohrali východné územia dávnej Poľskej republiky, odkiaľ pochádzali najlepší vtedajší spisovatelia.

Najstaršie zápisy poľského textu pochádzajú z XII. storočia; boli to osobné a miestne vlastné mená v latinskej listine z r. 1136. O viac ako 200 rokov mladšie sú kázne pochádzajúce z päťdesiatych rokov XIV. storočia, ktoré sú najstaršími zachovanými písanými poľskými textami. Najstarším zachovaným prekladom väčšieho textu z latinčiny do poľštiny je Žaltár (Psałterz) asi z roku 1380. Najstarší ešte rukopisný preklad Biblie vznikol okolo roku 1450. Viac ako sto rokov muselo prejsť, kým sa v roku 1561 vytlačil poľský preklad Biblie. Jej

Nie miecz, nie tarcza - bronią Języka, Lecz - arcydzieła!

prekladateľ už mohol používať latinsko-nemecko-poľský slovník, vydaný v roku 1526, ktorý vytvoril Jan Murelius. V roku 1568 bola tlačou vydaná prvá gramatika poľštiny „Polonicae grammatices institutio”; jej autorom bol spolonizovaný Francúz Piotr Statorius Stojewski. Sto rokov po prvej vytlačenej poľskej Biblii, v roku 1661, začali vychádzať – podobne ako noviny la Gazette, vydávané o 30 rokov skôr vo Francúzsku - z iniciatívy kráľovského dvora prvé poľské noviny „Merkuriusz Polski”.

Súčasná spisovná poľština sa sformovala v polovici XVI. storočia Veľkú zásluhu na tom mali spisovatelia a básnici: Biernat z Lublina (asi 1465 – 1529), Mikołaj Rej (1505–1569), Jan Kochanowski (1530–1584), Piotr Skarga (1536–1612). V zjednocovaní jazyka zohrali dôležitú úlohu krakovskí tlačiarne Jan Haller, Florian Ungler, Maciej Wierzbęta, zo Sliezska pochádzajúci Hieronim Wietor, Maciej a Marek Szarffenbergowie. Veľkí spisovatelia mali podstatný vplyv na rozvoj jazyka a jazykového povedomia Poľakov v XVIII. storočí (napr. básnik Ignacy Krasicki, 1735–1801), aj neskôr, ako to dosvedčujú príklady Adama Mickiewicza (1798–1855), Juliusza Słowackého (1809–1849), Alexandra Fredru (1793–1876), Henryka Sienkiewicza (1846–1916), Bolesława Prusa (1847–1912). Prevláda názor, že práve literatúra, tak krásna ako aj vedecká, a v určitej miere aj tlač, umožnili zachovať jazykovú súdržnosť obyvateľstva poľských území, ktoré bolo zbavené vlastného štátu a vyše 120 rokov bolo rozdelené medzi tri európske mocnosti: Rusko, Nemecko a Rakúsko. V súčasnosti vplyv literatúry na verejný a hovorový jazyk je pomerne malý v porovnaní s vplyvom médií, a najmä reklamy.

Písanie po poľsky umožnilo štyrom poľským spisovateľom získať Nobelovu cenu za literatúru. Boli to: Henryk Sienkiewicz (1905), Władysław Reymont (1924), Czesław Miłosz (1980) i Wisława Szymborska (1996).

Z językać wszystkie mądrości
Nauk wszelkich ich chytryści,
Wszelka sprawa każdej rzeczy
Przez język się zawsze toczy.

plyvy cudzích jazykov

Poľština sa formovala a rozvíjala najskôr spolu s inými slovanskými dialektmi, neskôr samostatne, podliehajúc pritom vplyvom rôznych jazykov a zároveň obohacovala svoju slovnú a pojmovú zásobu o prevzaté slová. K najstarším, ešte prehistorickým patria iránske výpožičky (okrem iného *bóg, raj*) a gótske (okrem iného *chleb, książe*). V XI. – XV. storočí prišla vlna jednak českých a latinských výpožičiek (napr. *parafia, proboszcz*), súvisiacich najmä s kresťanským náboženstvom, obradmi a cirkevnou organizáciou, ale aj nemeckých výpožičiek, spojených najmä so stavebníctvom, hospodárstvom a administratívou (napr. *dach, cegła, burmistrz, ratusz, wójt*).

Vplyv češtiny sa prejavoval najmä sprostredkovane, v preberaní kresťanskej terminológie, napr. *kościół, opat, przeor*, a v prispôbovaní fonetickej formy poľského slova do vzoru českého ako elegantnejšieho (týmto vplyvom sa vysvetľuje forma poľských slov (*wesele, serce* namiesto *wiesiele, sierce*). V XVI. storočí silnie vplyv taliančiny (svedčia o tom prevzaté slová *pałac, kapela, kalafior, kasa, opera*) a francúzštiny (svedčia o nich prevzaté slová: *bulwar, adres, bukiet, awans, afera, krem, parasol*), ktoré trvajú až do konca XIX. storočia. XIX. storočie sa vyznačuje silnými vplyvmi jazykov okupantských štátov v rôznych oblastiach verejného života, ale predovšetkým v technike, administratíve a politickej činnosti: nemeckého (napríklad *obcas, szmelc, hebel, klajster, wajcha, kurort*, ale aj kalky: *dworzec kolejowy* z nem. *Bahnhof*, *listonosz* z nem. *Briefträger*) a ruského (napríklad: *kibitka, turma, zsyłka, gułag, łagier, kołchoz*, ale aj *dacza, samowar i sputnik*).

Tieto vplyvy, ako nasvedčujú príklady, prešli aj do XX. storočia. V jeho druhej polovici všetky cudzie vplyvy na poľštinu prekonal vplyv angličtiny; prejavuje sa najmä v technológii a vede (napr. *serwer, skaner, trend*), v ekonómii (napr. *biznes, boom, leasing, menedżer*), v športe (napr. *aut, gol, tenis, walkower*), v zábave (napr. *longplay, playback, song*) a v každodennom živote (napr. *piercing, grill, hamburger*).

Vlexikálnej zásobe súčasnej poľštiny sa zachovali aj stopy vplyvu mnohých iných jazykov, napr. arabčiny (napr. *alchemia, alkohol, cyfra*), ukrajinčiny (napr. *bohater*), turečtiny (napr. *janczar, kajdany, pantofel*), maďarčiny (napr. *dobosz, szalas*), fínčiny (napr. *sauna*), španielčiny (napr. *hacjenda*), holandčiny (napr. *majtek*), islandčiny (napr. *gejzer*), japončiny (napr. *harakiri, karaoke, sake*), nórčiny (napr. *slalom, fiord*), švédčiny (napr. *skansen*) a iných jazykov.

Jaki język - taki naród!

rávny štatút

Po 120 rokoch rozdelenia medzi Rusko, Nemecko a Rakúsko boli v r. 1918 poľské územia znovu spojené do jedného štátu a Poľsko získalo nezávislosť. Skoro súčasne sa sformuloval právny štatút poľštiny. 31. júla 1924 Snem schválil **zákon** o štátnom a úradnom jazyku v štátnej administratíve a v samospráve. Ustanovoval, že „štátnym jazykom“ Poľskej republiky je poľština. V štátnom jazyku úradujú všetky vládne a samosprávne orgány a administratívne úrady tak v zahraničných ako aj v domácich službách. Zákon priznával príslušníkom národnostných menšín právo komunikovať s miestnymi štátnymi orgánmi vo svojom jazyku. Po 2. svetovej vojne tento zákon nahradil v r. 1945 **dekrét** o štátnom a úradnom jazyku. Opakoval reguláciu zákona týkajúcu sa poľštiny, ale ignoroval možnosť používať menšinové jazyky. V r. 1997 Národné zhromaždenie schválilo novú ústavu Poľskej republiky, ktorá je prvou poľskou ústavou konštatujúcou v čl. 27, že *poľština je úradným jazykom v Poľskej republike*. O dva roky neskôr, 7. októbra 1999 Snem prijal zákon o poľštine, ktorý s niekoľkými zmenami platí dodnes.

Najdôležitejšie sú zmeny:

- obmedzujúce požiadavky používania poľštiny v obchode a v pracovných zmluvách, zavedený zákonom z 2. apríla 2004, ktorý novelizoval zákon o poľštine,
- umožňujúce používať v úradnom styku jazyk menšín alebo regionálny jazyk v obciach, v ktorých počet obyvateľov danej menšiny alebo používateľov regionálneho jazyka tvorí aspoň 20% - stanovuje to zákon o národnostných a etnických menšinách a regionálnom jazyku zo dňa 6. januára 2005.

idę
idziesz
idzie
idą
idziemy
idziecie
idą
idący
idąca
idące
idąc
szedł
szła
szli
szły

Oto dom mój:
cztery ściany wiersza
W mojej pięknej ojczyźnie-polszczyźnie

ściany

ada poľského jazyka

Vznikla v r. 1996 ako výbor pri Prezídiu Poľskej akadémie vied. Skladá sa z 38 členov, ktorých na 4-ročné obdobie menuje predseda Poľskej akadémie vied. Polovicu z nich tvoria jazykovedci, druhú polovicu zástupcovia iných oblastí (okrem iného fyziky, informatiky, medicíny ale aj literatúry, divadla, žurnalistiky). Zákon o poľštine z r. 1999 priznal Rade status mienkotvornej a poradnej inštitúcie vo veciach používania poľštiny a stanovil jej práva a povinnosti.

V súlade so zákonom Rada:

- každé dva roky informuje Snem a Senát o dodržiavaní zákona o poľštine;
- na návrh štátnych orgánov alebo z vlastnej iniciatívy schvaľuje návrhy o používaní poľštiny vo verejnom živote, a
- schvaľuje pravidlá pravopisu a interpunkcie v poľštine.

Okrem toho sa štátne a spoločenské inštitúcie, spoločnosti, združenia, školy ako aj výrobcovia, dovozcovia a distributéri tovaru a služieb môžu obracať na Radu so žiadosťou o posudok vo veciach používania poľštiny.

Gdyby Ojczyzną był
język i mowa

Jazykové menšiny

Jazykové menšiny tvoria menej ako 3–4 % z celkového počtu obyvateľov Poľskej republiky. Najväčšiu z nich tvoria používatelia nemeckého, bieloruského, ukrajinského, litovského, kašubského, českého a slovenského jazyka. Ako vyplýva z nižšie uvedenej tabuľky, ich počet inak hodnotia menšinové združenia, inak ich stanovili výsledky sčítania ľudu z roku 2002.

Počet najväčších skupín národných a etnických menšín a používateľov regionálneho jazyka

Jazyk	Počet používateľov podľa mienky národnostných združení (v tisícoch)	Počet používateľov celoštátneho sčítania ľudu z r. 2002 (v tisícoch)
nemecký	300	147
bieloruský	240	48
ukrajinský	220	34
kašubský	53	5
litovský	25	6
slovenský	25	2
český	3	3

Zákon o národnostných a etnických menšinách a o regionálnom jazyku z roku 2005 uznáva 9 národných menšín (bieloruskú, českú, litovskú, nemeckú, arménsku, ruskú, slovenskú, ukrajinskú a židovskú), 4 etnické menšiny (karaimskú, lemkovskú, rómsku a tatársku) a spoločenstvo používajúce kašubský jazyk, ktorý bol uznaný za regionálny jazyk. Ich počet je veľmi rozdielny, od niekoľkých desiatok osôb (karaimské obyvateľstvo) až po vyše stotisícové spoločenstvo (nemecká menšina).

Orgány verejnej moci sú povinné zo zákona podporovať činnosť, ktorá pomáha zachovať a rozvíjať menšinové jazyky a regionálny jazyk.

Wiernie służyłem polskiemu językowi

Škoły, v ktorých sa učí jazyk národnostných a etnických menšín a regionálny jazyk (v r. 2005)

Jazyky	Základné školy		Gymnázia		Všeobecnovzdelávacie	
	školy	žiaci	školy	žiaci	školy	žiaci
Spolu	553	32 768	197	14 252	14	1563
Bieloruský	23	1766	13	1029	2	827
Grécky	1	21	-	-	-	-
Židovský	1	59	-	-	-	-
Kašubský	71	3640	17	614	2	170
Litovský	12	409	4	196	1	74
Lemkovský (rusínsky)	21	212	10	90	1	13
Nemecký	256	24 025	75	11 391	1	121
Rómsky	74	856	19	91	-	-
Slovenský	6	197	3	71	-	-
Ukrajinský	88	1583	56	770	7	358

Zdroj: Mały rocznik statystyczny Polski 2005, Warszawa 2005, s. 229.

Klaszczą kleszcze
na deszczu

nalosť cudzích jazykov

Podľa štúdie “Europeans and their Languages” (Eurobarometer 243, vydaný vo februári 2006) znalosť prinajmenej jedného cudzieho jazyka v takom stupni, ktorý umožňuje konverzáciu, sa medzi obyvateľmi Poľska približuje európskemu priemeru a je asi 55%. Takéto znalosti z dvoch alebo viacerých jazykov deklarovalo v r. 2001 iba 12% Poliakov. Najčastejšie priznávali znalosť ruského (23%), anglického (16%), nemeckého (14%) a francúzskeho (2%) jazyka. Rozsah znalostí jednotlivých jazykov sa v posledných rokoch veľmi rýchlo mení - vzrastá znalosť anglického jazyka a znižuje sa znalosť ruského jazyka.

Podľa poľského Strediska výskumu verejnej mienky (OBOP) sa v poľskej spoločnosti pri znalosti cudzích jazykov výrazne rozlišujú tri generácie: znalosť aspoň jedného cudzieho jazyka priznala medzi najmenšími (14–34 rokov) viac ako polovica skúmaných, medzi osobami stredného veku (34–54 rokov) – asi 2/5, medzi najstaršími (nad 54 rokov) – 1/4. Znalosť cudzieho jazyka je viazaná tiež na úroveň vzdelania, materiálnu situáciu a bydlisko. Medzi manažérmi s vyšším vzdelaním, ktorí bývajú v mestách, je znalosť aspoň jedného cudzieho jazyka takmer všeobecná.

Jazyková politika

V poľskej jazykovej politike možno rozlíšiť tri okruhy: politika smerom k poľskému jazyku, politika k iným materinským jazykom poľských občanov a k vyučovaniu cudzích jazykov.

Ciele, rozsah a prostriedky jazykovej politiky smerom k poľskému jazyku, ktorý je zároveň materinským jazykom väčšiny Poliakov a úradným jazykom Poľskej republiky, stanovuje zákon o poľskom jazyku. Schválil ho poľský parlament – ako hovorí preambula tohto zákona:

- *berúc do úvahy, že poľština tvorí základný prvok národnej identity a je majetkom národnej kultúry,*
- *berúc do úvahy skúsenosti histórie, keď boj okupantov s poľštinou bol nástrojom odnárodnenia,*
- *uznajúc nevyhnutnosť ochrany národnej identity v procese globalizácie;*
- *uznajúc, že poľská kultúra tvorí vklad do vytvárania spoločnej, kultúrnej rôznorodej Európy, pričom zachovanie a rozvoj tejto kultúry je možný iba tak, že sa ochráni poľština.*

C

Daj ać ja pobruszę a ty poczywaj

Z týchto podmienok vyplývajú nasledujúce povinnosti:

- dbať o kvalitu verejne používaného jazyka, o zdokonaľovanie jazykovej zručnosti jeho používateľov a vytváranie podmienok pre správny rozvoj jazyka ako nástroja komunikácie vo všetkých oblastiach života,
- šíriť poznatky o jazyku a o jeho úlohe v kultúre,
- popularizovať úctu k regionalizmom a nárečiam a zabrániť ich zánik,
- propagovať poľštinu vo svete,
- podporovať výučbu poľštiny doma i v zahraničí.

Vo vzťahu k iným materinským jazykom poľských občanov sú orgány verejnej moci povinné posilňovať dialóg medzi kultúrami a najmä podporovať zachovanie a rozvoj jazykov národnostných a etnických menšín a regionálneho jazyka.

Majúc toto na zreteli, poľský štát zabezpečuje právo na:

- slobodné používanie menšinového jazyka v súkromnom a verejnom živote,
- šírenie a výmenu informácií v jazyku menšiny a
- výučby jazyka menšiny alebo v jazyku menšiny.

Berúc do úvahy kvantitatívny a kvalitatívny nárast inštitucionálnych a súkromných medzinárodných kontaktov a urýchlenie rozvoja politickej, ekonomickej a kultúrnej spolupráce v európskom a globálnom meradle, štát podporuje výučbu cudzích jazykov v školách všetkých stupňov, a tiež v rámci sústavného vzdelávania dospelých. V súvislosti s tým sa stále znižuje veková hranica povinného vyučovania najskôr jedného, potom dvoch cudzích jazykov. Dobrá znalosť prinajmenej jedného cudzieho jazyka vytvára zákonnú podmienku pri zamestnávaní v štátnej správe.

*** „Nech všetci ľudia vedia,
že Poliaci hovoria svojím jazykom, nie husím.“**

Mikołaj Rej (1505-1569)

celoštatné regionálne jazykové inštitúcie, Ogólnopolskie i regionalne instytucje językowe

Za najdôležitejšie celoštatné inštitúcie, ktoré sa zo zákona alebo štatútu zaoberajú kvalitou jazykovej komunikácie v Poľsku, sa považujú:

Rada Języka Polskiego przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk
(Rada poľského jazyka pri Predsedníctve Poľskej akadémie vied)
ul. Nowy Świat 72, PL 00-330 Warszawa, tel./faks +48 22 657 28 89
www.rjp.pl e-mail: rjp@rjp.pl

Państwowa Komisja Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego
(Štatna komisia pre overenie znalosti poľštiny ako cudzieho jazyka)
ul. Smolna 13, PL 00-370 Warszawa, tel.: + 48 22 827 94 10; faks: + 48 22 826 28 23
www.buwiwm.edu.pl/certyfikacja e-mail: certyfikacja@buwiwm.edu.pl

Towarzystwo Miłośników Języka Polskiego (Spoločnosť milovníkov poľského jazyka)
al. Mickiewicza 31, PL 31-120 Kraków, tel. + 48 12 632 63 58
www.jezyk-polski.pl e-mail: artur.czesak@wp.pl

Towarzystwo Kultury Języka (Spoločnosť jazykovej kultúry)
ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, PL 00-927 Warszawa, tel./faks + 48 22 552 24 00
www.tkj.uw.edu.pl e-mail: j.porayski-pomsta@uw.edu.pl

Hlavnou celopoľskou inštitúciou zaoberajúcou sa výskumom dávneho a súčasného poľského jazyka je:

Instytut Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk (Ústav poľského jazyka Poľskej akadémie vied)
al. Mickiewicza 31, PL 31-120 Kraków, tel./fax: +48 12 632 87 13
www.ijp-pan.krakow.pl e-mail: IreneuszB@poczta.ijp-pan.krakow.pl

Intenzívnym výskumom poľského jazyka sa tiež zaoberajú tieto poľské univerzitné pracoviská:

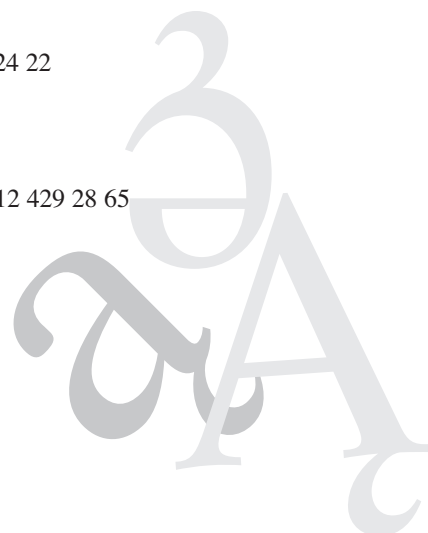
Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu w Białymstoku
(Katedra/Ústav poľskej filológie Univerzity v Białymstoku)
pl. Uniwersytecki 1, PL 15-420 Białystok, tel. +48 85 745 74 46; tel./faks: +48 85 745 74 78
<http://hum.uwb.edu.pl> e-mail: filolog@hum.uwb.edu.pl

Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy
ul. Jagiellońska 11, PL 85-067 Bydgoszcz, tel. +48 52 322 98 39; +48 52 322 16 38; +48 52 321 31 80
<http://ukw.edu.pl/uczelnia/strona.php?id=1> e-mail: wydzhum@hum.ukw.edu.pl

Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Gdańskiego
(Katedra/Ústav poľskej filológie Gdaňskej univerzity)
ul. Wita Stwosza 55, PL 80-952 Gdańsk 5, tel. +48 58 523 21 00; faks: +48 58 341 16 66
www.fh.ug.gda.pl

Wydział Filologiczny Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach
(Filologická fakulta Sliezskej univerzity v Katoviciach)
pl. Sejmu Śląskiego 1, PL 40-032 Katowice, tel. +48 32 256 24 02, +48 32 256 24 22
<http://venus.fil.us.edu.pl/>

Instytut Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego
(Katedra/Ústav polonistiky Jagellovskej univerzity)
ul. Gołębia 16, PL 31-007 Kraków, tel. +48 12 422 05 54, 663 13 34; faks: +48 12 429 28 65
www.polonistyka.uj.edu.pl e-mail: wpuj@polonistyka.uj.edu.pl

Instytut Filologii Polskiej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego
(Katedra/Ústav polské filologie Katolické lublinské univerzity)
Al. Racławickie 14, PL 20-950 Lublin tel. +48 81 445 43 20 www.kul.lublin.pl/1152.html

Wydział Humanistyczny Uniwersytetu im. Marii Skłodowskiej-Curie w Lublinie
(Humanitná fakulta Univerzity Márie Skłodowskiej-Curie v Lubline)
pl. Marii Curie-Skłodowskiej 4, PL 20-031 Lublin
www.umcs.lublin.pl/index.html?akcja=str&id=169&lang=1

Wydział Filologiczny Uniwersytetu Łódzkiego (Filologická fakulta Lodžské univerzity)
ul. Kościuszki nr 65, PL 90-514 Łódź, tel. +48 42 665 52 53; faks: +48 42 665 52 54
www.filolog.uni.lodz.pl e-mail: filolog@uni.lodz.pl

Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie
(Humanitná fakulta Warmińsko-Mazurské univerzity v Olsztynie)
ul. Kurta Obizta 1, PL 10-725 Olsztyn <http://human.uwm.edu.pl/>

Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Opolskiego
(Katedra/Ústav polské filologie Opolské univerzity)
pl. Kopernika 11, PL 45-040 Opole, tel. + 48 77 54 16 003; faks: +48 77 54 16002
www.pol.uni.opole.pl e-mail: filpol@uni.opole.pl

Wydział Filologii Polskiej i Klasycznej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Collegium Maius (Fakulta polské a klasické filologie Univerzity A. Mickiewicza v Poznani)
ul. Fredry 10, PL 61-701 Poznań, tel. +48 61 829 46 92-94; faks: +48 61 829 36 41
www.amu.edu.pl/index.php?linkid=1966

Wydział Filologiczny Uniwersytetu Rzeszowskiego (Filologická fakulta Rzeszowské univerzity)
al. Rejtana 16 B, PL 35-959 Rzeszów, tel. +48 17 872 12 05, +48 17 872 12 06; faks: +48 17 872 12 86
www.univ.rzeszow.pl/wydzial_filologii.php; e-mail: dziefil@univ.rzeszow.pl

Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Szczecińskiego
(Katedra/Ústav polské filologie Štětínské univerzity)
al. Piastów 40b, PL 71-065 Szczecin, tel. +48 91 444 27 13; tel./faks: +48 91 444 27 12
www.usz.zcz.pl/hum_ifp e-mail: dorlew@univ.szczecin.pl

Wydział Filologiczny Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu
(Filologická fakulta Univerzity Mikołaja Kopernika v Toruni)
ul. Fosa Staromiejska 3, PL 87-100 Toruń, tel. +48 56 611-35-10; tel./faks: +48 56 622-66-59
www.fil.umk.pl

Wydział Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego (Fakulta polonistiky Varšavské univerzity)
ul. Krakowskie Przedmieście 26/28; PL 00-927 Warszawa, tel. +48 22 55 20 428
www.polon.uw.edu.pl

Wydział Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie
(Fakulta humanitných vied kardinála Stefana Wyszyńského vo Varšave)
ul. Dębowska 5, PL 01-815 Warszawa, tel. +48 22 561 89 03
www.wnh.uksw.edu.pl e-mail: polonistyka@uksw.edu.pl

Wydział Filologiczny Uniwersytetu Wrocławskiego (Filologická fakulta Vroclavské univerzity)
pl. Biskupa Nankiera 15, PL 50-140 Wrocław
tel. +48 71 343 30 29, +48 71 375 22 25, +48 71 375 25 13; faks: +48 71 343 30 29
www.wfil.uni.wroc.pl/

Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Zielonogórskiego
(Humanitná fakulta Zelenohorskej univerzity)
al. Wojska Polskiego 69, PL 65-762 Zielona Góra, tel. + 48 68 328 32 38; faks: + 48 68 328 32 79
www.wh.uz.zgora.pl e-mail: dziekanat@wh.uz.zgora.pl

On 22 February 2005 the Senate of the Republic of Poland passed a special resolution, thus making 2006 the Year of the Polish Language. Recognizing the fact that the Polish language is the fundamental element of Polish national identity and that it is one of the nation's greatest treasures, the Senate expressed the view that this special year would create favourable conditions for showing the enormous wealth and diversity of the Polish language, from the standard language to regional and rural dialects. In the Senate's opinion, as a result of Poland's accession to the European Union, responsibility for the Polish language has taken on a new, international dimension. Since Polish has become an official language of the European Union, not only is it necessary to promote and preserve its use in Poland, but also to promote knowledge about the Polish language and encourage people to learn Polish abroad.

Many seminars, conferences and congresses — both national and international — have taken place during the Year of the Polish Language. There have also been many competitions for oratory talent and recitation contests, as well as quizzes about the Polish language, and many other events, including countrywide public spelling competitions.

The Council for the Polish Language was invited to act as one of the Year's coordinating bodies. It also took under its wing several projects put forward by various institutions, aimed at popularising knowledge about the Polish language and promoting a healthy enthusiasm for it. One of these projects was the publication of this booklet about the Polish language, now and in the past, in the 20 official languages of the European Union.

The aim of this booklet is to popularize knowledge about the Polish language and to contribute to the flow of information about European languages and the sociolinguistic situation in EU countries, thus promoting the development of a plurilingual Europe with a rich linguistic heritage and one in which the inhabitants would have a certain ability to communicate in several languages, including the Polish language, which would comprise an integral part of this European diversity.

Prof. Andrzej Markowski
Chairman of the Council for the Polish Language.

Warsaw, December 2006

Aby język giętki powiedział wszystko,
co pomyśli głowa

Daj, ać ja pobrus
wiedział wszystko
mojej pięknej ojc
nieńskim rumieńc

A niechaj narodowie
wždy postronni znają,
Iż Polacy nie gęsi,
iż swój język mają

aby język giętki p
Polacy nie gęsi, i